

ΡΟΥΦΙΔΟΥ , Ε. , «Κριτήρια ποιότητας στους χώρους υποδοχής παιδιών 0-3 χρόνων» στο *Η Αξιολόγηση και η έρευνα δράσης εργαλεία για την ποιότητα και την ανανέωση των παιδαγωγικών πρακτικών*. 10^ο Μετεκπαιδευτικό Συνέδριο του ΠΑΣΥΒΝ, Θεσσαλονίκη, 15-17 Ιανουαρίου 2010

Κριτήρια ποιότητας στους χώρους υποδοχής παιδιών 0-3 χρόνων.

Ειρήνη Ρουφίδου

Καθηγήτρια Εφαρμογών, Τμήμα Προσχολικής Αγωγής ΤΕΙ Αθήνας.

Περίληψη: Στην εποχή μας, ο Βρεφονηπιακός σταθμός αποτελεί όλο και πιο συχνά ένα σημαντικό μέρος της καθημερινότητας των παιδιών. Το ζητούμενο που προκύπτει είναι η υποδοχή και φιλοξενία των παιδιών στους χώρους αυτούς, να ευνοεί την ανάπτυξη των παιδιών και κατά συνέπεια οι χώροι αυτοί να εξελίσσονται σε χώρους αγωγής. Βασικός παράγοντας για την εξέλιξη αυτή, είναι η ύπαρξη των κριτηρίων εκείνων που ορίζουν και εξασφαλίζουν την ποιότητα στην παροχή των υπηρεσιών στους Βρεφονηπιακούς Σταθμούς. Πώς ορίζεται όμως η ποιότητα στην παροχή υπηρεσιών αυτών ; Ποια είναι η θέση του παιδαγωγού στον ορισμό αυτής της ποιότητας; Ποια είναι τα κριτήρια που πρέπει να πληρούνται για να μιλούμε για ποιότητα παροχής υπηρεσιών; Μπορεί να αξιολογηθεί η ποιότητα;

Στην διεθνή βιβλιογραφία παρουσιάζονται έρευνες που μελετούν την επίδραση της ποιότητας των χώρων καθημερινής φροντίδας και την επίδρασή της στην ανάπτυξη του παιδιού. Στα ελληνικά δεδομένα δεν υπάρχει σημαντικός αριθμός τέτοιων ερευνών. Στην παρούσα εισήγηση πραγματοποιείται μια προσέγγιση, σε θεωρητικό πλαίσιο, της ποιότητας της παροχής υπηρεσιών στους χώρους υποδοχής και φιλοξενίας παιδιών 0-3 ετών μέσα από την γαλλόφωνη Καναδική βιβλιογραφία. Στην συνέχεια γίνεται αναφορά στη εμπειρία της Φλάνδρας του Βελγίου σχετικά με τη θέσπιση κριτηρίων για την αξιολόγηση της ποιότητας στα παιδικά κέντρα όπου φιλοξενούνται παιδιά ηλικίας μέχρι τριών ετών. Καταγράφονται εμπειρίες των παιδαγωγών που σχετίζονται με τα κριτήρια αξιολόγησης της ποιότητας των παιδικών κέντρων που εργάζονται.

Από τότε που η γυναίκα βρέθηκε στην αγορά εργασίας και οι κοινωνικές συνθήκες επέβαλλαν την αναβάθμιση του ρόλου της, τόσο στην κοινωνία όσο και στην αγορά εργασίας, το πρώτο

της μέλημα ήταν που να εμπιστευθεί το παιδί της. Η γιαγιά και ο παππούς που στις παραδοσιακές κοινωνίες όπως η ελληνική αποτελούσαν την «λύση» ειδικά για τα παιδιά μέχρι 3 ετών, άρχισαν να μην είναι διαθέσιμοι είτε γιατί εργάζονται, είτε γιατί ζουν μακριά και τέλος γιατί οι ίδιοι οι γονείς επιλέγουν τους Βρεφονηπιακούς σταθμούς στους οποίους και εμπιστεύονται πλέον και τα «μωρά» τους.

Ο ρόλος λοιπόν τον οποίο καλούνται να διαδραματίσουν οι ΒΝΣ είναι πολύ σημαντικός. Η δημιουργία και η λειτουργία των ΒΝΣ σχετίζεται άμεσα με την κοινωνική πολιτική του κάθε κράτους και αποτελούν μέτρα στήριξης της οικογένειας καθώς επίσης της αγωγής και εκπαίδευσης των μικρών παιδιών.

Ιστορικά, οι Παιδικοί σταθμοί σε όλες τις χώρες εξελίχθηκαν από χώρους φύλαξης σε χώρους αγωγής. Η επιστημονική γνώση σχετικά με την αλληλεπίδραση του παιδιού με το περιβάλλον και την σημαντική επιρροή που ασκεί στην εξέλιξη του, σε συνδυασμό με την καθημερινή παραμονή των παιδιών στους χώρους των ΒΝΣ για ένα μεγάλο μέρος της ημέρας, ήταν οι παράγοντες που υπαγόρευσαν ως ανάγκη πλέον, οι χώροι αυτοί να εξελιχθούν σε χώρους αγωγής. Επιπλέον, ο αντισταθμιστικός ρόλος του ΒΝΣ είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός και πέραν της αγωγής που «προσφέρεται» είναι και ο χώρος εκείνος που προσφέρει ίσες ευκαιρίες για ολόπλευρη ανάπτυξη σε όλα τα παιδιά.

Η ποιότητα των χώρων υποδοχής και αγωγής των μικρών παιδιών είναι καθοριστική για την καλύτερη δυνατή εξέλιξη των παιδιών που φιλοξενούνται σε αυτούς. Έρευνες σε διεθνές επίπεδο ασχολούνται με την πολυδιάστατη έννοια της ποιότητας στους χώρους υποδοχής των παιδιών 0-3 χρόνων καθώς και τα κριτήρια με τα οποία ορίζεται και αξιολογείται.

Στόχος των ερευνών αυτών είναι να την ορίσουν, μελετώντας την να την κατανοήσουν και τέλος μέσα από καινοτόμες δράσεις και εμπειρίες να την υποστηρίξουν.

Ορισμός της ποιότητας στους χώρους υποδοχής και αγωγής παιδιών 0-3χρόνων.

Η ποιότητα της παροχής υπηρεσιών στους χώρους αγωγής των μικρών παιδιών είναι μια έννοια πολυδιάστατη και δύσκολα μπορεί να διαγραφεί. Η πλειονότητα των ερευνητών, μιλώντας για την έννοια της ποιότητας, παραπέμπει στα χαρακτηριστικά φυσικά, κοινωνικά και συναισθηματικά που περιβάλλοντος υποδοχής του παιδιού (Bigras & Japel 2007).

Ένας ποιοτικός χώρος υποδοχής και φιλοξενίας των παιδιών πρέπει να συμπεριλαμβάνει τα ακόλουθα:

- α) αποδοχή της διαφορετικότητας
- β) σεβασμό των παιδιών
- γ) παρεμβάσεις με βάση το επίπεδο ανάπτυξης του παιδιού

δ) ευαισθησία στις ανάγκες των παιδιών

Σύμφωνα με τους παραδοσιακούς ορισμούς της ποιότητας, η έρευνα για την ποιότητα της παροχής των υπηρεσιών σε χώρους αγωγής των μικρών παιδιών διαχωρίζεται σε δύο μεγάλους άξονες μεταβλητών, συγκεκριμένα:

α) στον άξονα των μεταβλητών που σχετίζονται με την **ποιότητα της δομής**

β) στον άξονα των μεταβλητών που σχετίζονται με την **ποιότητα της διαδικασίας**

(Bigras & Japel, 2007)

Οι μεταβλητές που σχετίζονται με την δομική ποιότητα ανταποκρίνονται σ' αυτά που ονομάζονται **ολιστικοί δείκτες της ποιότητας** όπως αυτοί αναφέρονται στις κρατικές-διοικητικές διατάξεις για τις δομές υποδοχής παιδιών της προσχολικής ηλικίας και όλες εκείνες τις προϋποθέσεις που ευνοούν την ανάπτυξη των παιδιών σε ένα θετικό δομικό πλαίσιο.

Η **αναλογία παιδαγωγού- παιδιών**, ο **αριθμός των παιδιών σε κάθε ομάδα**, η **εκπαίδευση και η επαγγελματική εμπειρία του προσωπικού** προδιαγράφουν και καθορίζουν εκείνους τους ολιστικούς δείκτες ποιότητας που σχετίζονται άμεσα με την ποιότητα της ανάπτυξης του παιδιού.

Σύμφωνα με τους συγγραφείς (Drouin et al., 2004, Lalonde-Graton, 2003) η ποιότητα της δομής προϋποθέτει και καθορίζει και την ποιότητα της διαδικασίας με την οποία και θα έχουν άμεση επίδραση για το «καλό» του παιδιού και την ανάπτυξή του.

Οι μεταβλητές που σχετίζονται με την ποιότητα της διαδικασίας παραπέμπει τόσο στη σύσταση του προγράμματος δραστηριοτήτων όσο και στις καθημερινές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των παιδιών και του παιδαγωγικού προσωπικού. Όταν αναφερόμαστε στις αλληλεπιδράσεις λαμβάνουν μέρος εκτός από τις στιγμές της εφαρμογής του παιδαγωγικού προγράμματος και σε όλες τις άλλες στιγμές που ζει και βιώνει το παιδί. Αναφερόμαστε στις αλληλεπιδράσεις αυτές που περιλαμβάνονται και διαδραματίζονται:

α) στην καθημερινή ρουτίνα και τις καθημερινές μεταβάσεις που βιώνει το παιδί όπως η άφιξη και η υποδοχή του παιδιού, η αποχώρηση, το φαγητό, ο ύπνος και η ανάπαυση του παιδιού και οι στιγμές της υγιεινής και της ατομικής φροντίδας.

β) Στις μαθησιακές δράσεις που πραγματοποιούνται και εξελίσσονται στο πλαίσιο του παιχνιδιού όπως: παιχνίδι στις γωνιές, παιχνίδι ρόλων και συμβολικό παιχνίδι.

γ) οι σχέσεις που δημιουργούνται με τους γονείς και τη συνεργασία που εγκαθίσταται με τους παιδαγωγούς.

Σύμφωνα με την πλειονότητα των ερευνητών οι ποιοτικές ανταλλαγές μεταξύ των παιδιών και των ενηλίκων, εμπλέκουν τόσο τη ζεστασιά και την ευαισθησία του παιδαγωγικού

προσωπικού, όσο και την ικανότητα του να οργανώνει ένα περιβάλλον φυσικό και κοινωνικό που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των παιδιών και ανάλογα με το αναπτυξιακό τους επίπεδο.

Το ερώτημα που τίθεται στην πορεία είναι πώς αξιολογείται αυτή η ποιότητα και ποια είναι τα κριτήρια της.

Κριτήρια αξιολόγησης:

Λέγοντας κριτήρια αξιολόγησης της ποιότητας εννοούνται οι προϋποθέσεις εκείνες που οφείλουν να πληρούνται στην παροχή υπηρεσιών στους χώρους υποδοχής και αγωγής των μικρών παιδιών οι οποίες θα ευνοούν την ανάπτυξη των μικρών παιδιών (Πετρογιάννης, 2001).

Τα κριτήρια αξιολόγησης της ποιότητας βασίστηκαν σε γνώσεις και επιστημονικά δεδομένα που αφορούν στις συνθήκες και στο πλαίσιο όπου ευνοούνται η φυσική, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού.

Στο κέντρο των κριτηρίων της ποιότητας της διαδικασίας στους χώρους των Βρεφικών σταθμών είναι η παιδαγωγός δεδομένου ότι μιλάμε για παιδιά κάτω των τριών ετών και θεωρείται πολύ βασικό κριτήριο η σχέση ανάμεσα στο παιδί και την παιδαγωγό και οι ανταλλαγές που διαδραματίζονται μεταξύ των. Η παιδαγωγός είναι εκείνη που βρίσκεται πιο κοντά στο παιδί και στην ποιότητα των εμπειριών, παιδαγωγικών και κοινωνικών, που βιώνουν τα παιδιά.

Διεθνείς έρευνες αναδεικνύουν την σχέση που προκύπτει μεταξύ της συμπεριφοράς του παιδαγωγού και της ανάπτυξη του παιδιού (Πετρογιάννης, 2001).

Σημαντικά ερευνητικά στοιχεία υπάρχουν και καταδεικνύουν επίσης τη θετική σχέση η οποία προκύπτει από την αρχική εξειδικευμένη εκπαίδευση του παιδαγωγού και σχετίζεται με τις δημιουργικές παιδαγωγικές δράσεις, τα ερεθίσματα, τις παιδαγωγικές πρακτικές, την ποιότητα της οργάνωσης του χώρου και τις ποιοτικές ανταλλαγές με τα παιδιά και βασίζονται στην άμεση απάντηση από την πλευρά του παιδαγωγού στα αιτήματα και τις ανάγκες των παιδιών. Η συνεχής επιμόρφωση αποτελεί ένα άλλο σημαντικό κριτήριο ποιότητας το οποίο μελετάται από την διεθνή έρευνα και δείχνει την σχέση των συμπεριφορών των παιδαγωγών και της ανάπτυξη των παιδιών με θετικά αποτελέσματα όσον αφορά στην αύξηση των θετικών ανταλλαγών με τα παιδιά (Bigras & Japel, 2007).

Η περίπτωση της Φλάνδρας στο Βέλγιο.

Στην συνέχεια θα γίνει αναφορά στην περίπτωση της Φλάνδρας και πως διαχειρίστηκαν τα παιδικά κέντρα την αξιολόγηση και τα κριτήρια αξιολόγησης της ποιότητας παροχής υπηρεσιών όπως αυτή καταγράφεται και αποτυπώνεται από τους ίδιους τους παιδαγωγούς (Foundation V.B.J.K., 2000).

Τα παιδικά κέντρα στη Φλάνδρα φιλοξενούν παιδιά ηλικίας 0-3 ετών.

Στην περίπτωση της Φλάνδρας, που παρουσιάζεται σ' αυτήν την εισήγηση, η αξιολόγηση και τα κριτήρια αφορούσαν στα χαρακτηριστικά της διαδικασίας και δόθηκε ειδικότερα ιδιαίτερη βαρύτητα στα :

- Βαθμό επένδυσης του παιδαγωγού στη συγκεκριμένη δραστηριότητα: η επένδυση αναφέρεται στο κατά πόσο ο παιδαγωγός παίρνει πρωτοβουλίες ώστε να καλύψει τις ανάγκες-αιτήματα των παιδιών.
- Στη συμπεριφορά και τον τρόπο του παιδαγωγού σχετικά με την διαρρύθμιση του περιβάλλοντος, φροντίζοντας να υπάρχει ηρεμία.
- Στην οργάνωση της φροντίδας με τέτοιο τρόπο ώστε να παιδιά να είναι σε θέση να πάρουν πρωτοβουλίες και να δράσουν αυτόνομα.
- Εύρεση τρόπων ώστε να ενθαρρύνονται τα παιδιά να συμμετέχουν ενεργά στις καθημερινές δραστηριότητες φροντίδας.
- Φροντίδα ώστε να δημιουργηθούν τέτοιες σχέσεις ανάμεσα στον ίδιο και στα παιδιά ώστε αυτά να νοιώθουν ασφάλεια, ηρεμία και άνεση την ώρα της φροντίδας.
- Φροντίζει ώστε το περιβάλλον να είναι ασφαλές για τα παιδιά.
- Φροντίζει όλες οι δράσεις και οι πράξεις του να είναι ασφαλείς ώστε τα μικρά παιδιά να μην διατρέχουν κανέναν κίνδυνο.

Η εποπτεία στα παιδικά κέντρα στη Φλάνδρα.

Η αξιολόγηση, η αυτό-αξιολόγηση καθώς και τα κριτήρια ποιότητας χρησιμοποιούνται για να βοηθήσουν το έργο των παιδαγωγών. Τα κριτήρια αυτά αφορούσαν

- στην ώρα του φαγητού και του ύπνου

- στην ώρα παιχνιδιού και δράσης των παιδιών όπως π.χ η ελευθερία της δράσης και ανταλλαγών μεταξύ των παιδιών καθώς και η ενθάρρυνσή τους από τον παιδαγωγό.

-στο πλαίσιο εργασίας όπως το εάν υπάρχει παιδαγωγική ομάδα, πόσο συχνά συναντιέται, πόσο συχνά επιμορφώνεται.

Στην περίπτωση της Φλάνδρας τα παιδικά κέντρα όπου φιλοξενούνται παιδιά ηλικίας μέχρι 3 χρόνων, συνεργάστηκαν με το πανεπιστήμιο της περιοχής ώστε να δημιουργηθούν επιπλέον κριτήρια για την αξιολόγηση σχετικά με την ποιότητα της φροντίδας. Επειδή θεώρησαν ότι η σχέση ανάμεσα στο παιδί και στον παιδαγωγό είναι το πιο σημαντικό κριτήριο γι' αυτήν την ηλικία παιδιών καταγράφηκαν 12 κριτήρια αξιολόγησης σχετικά με το θέμα της φροντίδας.

Τα κριτήρια αφορούν σε δύο τομείς:

1. Αυτά που αφορούν άμεσα στη σχέση και τις ανταλλαγές: εξατομίκευση της σχέσης, ελαστικότητα, ενίσχυση της ανεξαρτητοποίησης του παιδιού και της ελευθερίας της κίνησης, παροχή αισθήματος ασφάλειας.
2. Αυτά που αφορούν στο πλαίσιο δράσης: δεξιότητες φροντίδας, συνεργασία με τους γονείς, ομαδική εργασία των παιδαγωγών και παιδαγωγική παρατήρηση.

Αυτά τα κριτήρια αναλύθηκαν σε συγκεκριμένες ενδεικτικές πράξεις και για κάθε πράξη εφαρμόστηκε μια κλίμακα βαθμολόγησης τεσσάρων βαθμών: πολύ καλά, καλά, ελάχιστα, και καθόλου ικανοποιητικά.

Για παράδειγμα μια συγκεκριμένη πράξη είναι το πώς χειρίζεται ο παιδαγωγός την ώρα του ύπνου. Μπορεί να αξιολογηθεί με βάση τα πρώτα επτά κριτήρια.

Άλλες πράξεις είναι η τουαλέτα, το φαγητό, οι δραστηριότητες, τα παιχνίδια, η επικοινωνία, υποδομή και περιπτώσεις ειδικής φροντίδας. Για να αποφευχθεί η έλλειψη της αντικειμενικότητας στη κρίση, η απάντηση είναι απλά σε σχέση με το αν γίνεται αυτή η πράξη ή όχι. Η τελική αξιολόγηση με κλίμακα γίνεται αφού υπολογισθούν τα ΝΑΙ και τα ΟΧΙ του παιδαγωγού ή και αφού παρατηρηθεί η φύση των εργασιών.

Γενικά, όσο περισσότερο ο παιδαγωγός λαμβάνει υπ' όψη του, την ατομικότητα του κάθε παιδιού και τις προσωπικές του ανάγκες και όσο περισσότερη ελαστικότητα υπάρχει στην αντιμετώπιση των αναγκών αυτών, τόσο υψηλότερη είναι η ποιότητα.

Κριτήρια αξιολόγησης της ποιότητας της φροντίδας.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται ορισμένα από τα κριτήρια τα οποία αφορούν κυρίως στη φροντίδα, επεξεργάστηκαν οι επόπτες και αναλύονται από τους ίδιους τους παιδαγωγούς των παιδικών κέντρων.

Η ποιότητα στην υποδοχή.

Γονείς και παιδιά καλωσορίζονται. Οι γονείς προσκαλούνται να μπουν στην τάξη και αν θέλουν τους προσφέρεται καφές. Οι παιδαγωγοί γνωρίζουν πως και οι γονείς και τα παιδιά πρέπει να περάσουν από το μεταβατικό στάδιο ανάμεσα στο σπίτι και το παιδικό κέντρο κάθε

πρωί. Στόχος και επιθυμία τους είναι να κάνουν τον αποχωρισμό όσο γίνεται πιο εύκολο και ήρεμο. Βρίσκουν χρόνο να ρωτήσουν πως πέρασαν το απόγευμα στο σπίτι ώστε να είναι σε θέση να καταλάβουν τη συμπεριφορά του παιδιού κατά τη διάρκεια της ημέρας. Ο γονιός που θα καταφέρει να εκφραστεί σχετικά με το πώς είναι και πως αισθάνεται το παιδί του έχει ως επακόλουθο να αισθάνεται και ίδιος καλύτερα φεύγοντας από το κέντρο. Ο αποχαιρετισμός δεν είναι ποτέ ευχάριστος, ο ρόλος του παιδαγωγού είναι να τον διευκολύνει με την εφαρμογή εθιμοτυπικών πράξεων ώστε να είναι όσο το δυνατόν «ανώδυνος» π.χ πρώτα περιμένουμε να φανεί ο μπαμπά ή η μαμά στο παράθυρο τους χαιρετάμε με χειραψία από την τρύπα του γραμματοκιβωτίου ώστε να υπάρχει μια τελευταία επαφή και μετά κάνουμε «γεια» με το χέρι. Κάθε μέρα είναι το ίδιο εθιμοτυπικό, με αποτέλεσμα να αποκτούν γονείς και παιδί σιγουριά και ηρεμία.

Η ώρα του φαγητού.

Ο τρόπος με τον οποίο οργανώνεται η ώρα του φαγητού είναι ένας σαφής δείκτης για τη ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών σε ένα χώρο φιλοξενίας μικρών παιδιών.

Ορισμένα από τα ερωτήματα που τίθενται είναι: Πρέπει να γεμίσουμε αμέσως τα πιάτα με φαγητό ή διατίθεται χρόνος για λίγη «διασκέδαση»; Πρέπει τα παιδιά να φάνε όσο γίνεται πιο γρήγορα; Πώς παρεμβαίνουν οι παιδαγωγοί;

Τα παιδιά μπορούν να εμπλακούν και να συμμετέχουν ενεργά στα γεύματα αν τους επιτραπεί να φάνε με την ησυχία τους, να σερβιριστούν...Μπορούν να κάνουν πολλά πράγματα μόνα τους. Μπορούν να βοηθήσουν έτσι ώστε το γεύμα να είναι μια στιγμή δική τους και όχι να τους επιβάλλεται από τον ενήλικα. Η ώρα του φαγητού έχει όλα τα χαρακτηριστικά μιας ενδιαφέρουσας δράσης εάν οργανωθεί ως τέτοια. Τα παιδιά μπορούν να στρώσουν το τραπέζι, να πλύνουν τα πιάτα, να σκουπίσουν το τραπέζι.

Τέλος όσον αφορά στα βρέφη το να είναι στην αγκαλιά του ενήλικα την ώρα που τρώνε, προσφέρει στιγμές οικειότητας και ατομικής προσοχής καθώς τα βλέμματα παιδιού και ενήλικα συναντιούνται και ο ένας αφιερώνεται για λίγο στον άλλο.

Η φροντίδα.

Η φροντίδα «συμβαίνει» απλώς στα παιδιά ή είναι και συμμετέχουν σε αυτήν ενεργά; Δίνεται στα παιδιά η ευκαιρία και η ευχαρίστηση να προσπαθήσουν να ντυθούν και να ξεντυθούν μόνα τους; Πόσο επεμβαίνουν οι παιδαγωγοί; Τα κάνουν όλα μόνοι τους ή απλά βοηθούν το παιδί να τα καταφέρει λίγο καλύτερα από αυτό που μπορεί καθώς και να αποτελειώσουν αυτό που ήδη έχει κάνει (π.χ. να βάλουν καλύτερα ένα μισοβαλμένο παπούτσι) ενώ συγχρόνως

ενθαρρύνουν και επιβραβεύουν το παιδί; Επίσης το υλικό που χρησιμοποιείται και εξυπηρετεί τη φροντίδα των παιδιών είναι στο «μέγεθός» τους;

Η ώρα του ύπνου και της ηρεμίας.

Τα παιδιά μπορούν να παίζουν ήρεμα χωρίς να ενοχλούν το ένα το άλλο. Σε κάθε σημείου του χώρου υπάρχει και μια νέα πρόταση για εμπειρίες (ερέθισμα) έτσι ώστε τα παιδιά να κυκλοφορούν μόνα τους και να τις συναντούν. Επειδή υπάρχει αρκετό προσφερόμενο υλικό δεν είναι υποχρεωμένα να αγωνιστούν για να το αποκτήσουν. Αν ακολουθηθεί ο ατομικός ρυθμός του κάθε παιδιού, δεν είναι ποτέ «πολύ βιαστικός» και ξεκουράζονται πολύ καλά όταν παίζουν. Αν τα παιδιά είναι κουρασμένα μπορούν να κοιμηθούν όσο θέλουν.

Δράσεις.

Είναι προτιμότερο να μη ζητάμε από το παιδί να λάβει μέρος σε μια δράση. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο ο παιδαγωγός προτείνει πολλές δράσεις- ερεθίσματα συγχρόνως κατά τη διάρκεια της ημέρας και προσκαλεί το παιδί εάν θέλει να συμμετέχει. Ωστόσο το κάθε παιδί αποφασίζει από μόνο του εάν θα συμμετέχει ή όχι σε κάποια δραστηριότητα και για πόσο διάστημα. Τα παιδιά που είναι δραστήρια παίζοντας, τα αφήνουμε όσο γίνεται ανενόχλητα. Τα παιδιά προτρέπονται να συμμετέχουν σε μια δράση με τον δικό τους τρόπο (όχι όπως ο ενήλικας φαντάζεται) και στο δικό τους επίπεδο εξέλιξης (όχι όπως οι ενήλικες νομίζουμε ότι θα έπρεπε). Προχωρούν βήμα βήμα με το δικό τους ρυθμό. Τα παιχνίδια προσφέρονται στα παιδιά με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορούν να διαλέξουν με τι θέλουν να ασχοληθούν. Τα παιδιά παίζουν για πολύ χρόνο τελείως ελεύθερα.

Μια εικόνα ατομικών κριτηρίων.

Εξατομίκευση.

Εξατομίκευση σημαίνει πως η μέθοδος προσέγγισης είναι «κομμένη και ραμμένη» στον ατομικό χαρακτήρα του κάθε παιδιού. Ο στόχος της εξατομίκευσης είναι ότι επιχειρεί να σεβαστεί την προσωπικότητα κάθε παιδιού και να μην την ισοπεδώσει χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της ομοιόμορφης ομάδας ή την «συγκεντρωτική» προσέγγιση (μαζεύω όλα τα παιδιά και ζητώ να κάνουν το ίδιο πράγμα την ίδια στιγμή). Κάθε παιδί είναι διαφορετικό ως προς την ηλικία, το επίπεδο εξέλιξης και το «ταμπεραμέντο» (χαρακτήρα και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά) του. Η ατομική προσέγγιση της φροντίδας δίνει την ευκαιρία να συνειδητοποιήσουμε: κάθε παιδί έχει ανάγκη και επιθυμεί να έχει ένα συγκεκριμένο κρεβάτι

αν κοιμάται, να κάθεται σε μια συγκεκριμένη καρέκλα ή θέση στο τραπέζι, να πηγαίνει σε μια συγκεκριμένη τουαλέτα, έχει το δικό του αγαπημένο (μεταβατικό) αντικείμενο.

Τα παιδιά τα βλέπουμε σαν μοναδική προσωπικότητα το καθένα και αναφερόμαστε συχνά σε αυτά αποκαλώντας τα με το όνομά τους.

Ο διαφορετικός τρόπος με τον οποίο το κάθε παιδί κοιμάται, τρώει και παίζει είναι αναγνωρισμένος και αποδεκτός. Οι παιδαγωγοί γνωρίζουν και παρακινούν τις διαφορές αυτές. Κανένα παιδί δεν έχει ανάγκη από τον ίδιο χρόνο ύπνου ή την ίδια ποσότητα φαγητού με το διπλανό του. Αν παρατηρήσουμε από κοντά τα παιδιά εύκολα καταλαβαίνουμε τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητές τους. Για να μπορεί να παρέχει κάποιος εξατομικευμένη φροντίδα και αγωγή έχει ανάγκη από τις πληροφορίες που θα του δώσουν οι γονείς σε συνδυασμό με την παρατήρηση του.

Ελαστικότητα.

Αυτός που θέλει να σεβαστεί την ατομικότητα του κάθε παιδιού δεν μπορεί να είναι άκαμπτος στο οργανωτικό επίπεδο. Με πόση ελαστικότητα ο ΒΝΣ, σαν ένας οργανισμός, προβλέπει τις διάφορες ανάγκες και επιθυμίες των παιδιών; Υπάρχει ένα «εσωτερικό ρολόι» στο σταθμό: ορισμένος χρόνος για τα πάντα ή υπολογίζονται οι ανάγκες και οι επιθυμίες των παιδιών; Πρέπει όλα τα παιδιά να τρώνε, να κοιμούνται και να πηγαίνουν τουαλέτα την ίδια στιγμή; Υπάρχει υποχρεωτική ώρα άφιξης και αποχώρησης των παιδιών (στα όρια λειτουργίας του σταθμού) ή οι παιδαγωγοί είναι έτοιμοι να λάβουν υπ' όψη τις ανάγκες των παιδιών και των γονιών;

Μια ελαστική προσέγγιση συχνά έχει σαν αποτέλεσμα να ακολουθείται και να γίνεται σεβαστός ο ρυθμός του παιδιού: τα παιδιά κοιμούνται και τρώνε όταν το έχουν ανάγκη. Στη συνέχεια μπορούν να παίζουν, όταν νοιώθουν πως επιθυμούν να το κάνουν.

Ενθάρρυνση.

Ενθάρρυνση σημαίνει να δημιουργούνται προκλήσεις και καλέσματα προς τα παιδιά. Ο τρόπος με τον οποίο είναι επιπλωμένος ο χώρος, η ποσότητα και η ποιότητα του υλικού καθώς και ο τρόπος με τον οποίο είναι τακτοποιημένο, ώστε να είναι προσιτό στα παιδιά, τους προσφέρει ευκαιρίες για εξερεύνηση, αυτονομία, νέες προσπάθειες και κατακτήσεις. Οι παιδαγωγοί μπορούν να ενθαρρύνουν τα παιδιά συζητώντας για αυτό που παρατηρούν ότι κάνουν, δίνοντας πεταχτά μια ιδέα, λέγοντας μια καλή κουβέντα. Την ώρα των οργανωμένων δράσεων ο παιδαγωγός κάνει ότι μπορεί ώστε τα παιδιά που συμμετέχουν να δράσουν με ενθουσιασμό. Κάθε παιδί προσεγγίζεται στο επίπεδο εξέλιξης που βρίσκεται και με το

κατάλληλο υλικό. Ζωγραφίζω με τη δακτυλομπογιά, για παράδειγμα, μπορεί για ένα παιδί να σημαίνει αφήνω σημάδια κάνοντας κουκίδες με ένα πινέλο και για ένα άλλο αφήνω αποτυπώματα του χεριού μου. Καθώς παίζουν με το ζυμάρι, ένα παιδί επιθυμεί να το δοκιμάσει, ενώ άλλο το χτυπάει ή απλά ανοίγει τρύπες με το δάκτυλό του μέσα σε αυτό.

Δομή.

Ένα παιδικό κέντρο πρέπει να έχει ελαστική δομή, αλλά επίσης τα παιδιά έχουν ανάγκη μιας αναγνωρίσιμης σταθερότητας.

Μέσα στην καθημερινή ρουτίνα, τις συνήθειες και ένα σταθερό σχέδιο δράσεων και δραστηριοτήτων τα παιδιά μπορούν ευκολότερα να τοποθετηθούν στο χώρο και στο χρόνο: « Αφού πλύνουμε τα χέρια μας, τρώμε», « αφού πιούμε νερό με το ποτήρι μας, το ξαναβάζουμε στη θέση του ». Οι κανόνες και τα όρια δίνουν σαφήνεια και δομή: Υπάρχει ορισμένος χώρος για την αλλαγή των παιδιών, ο χώρος παιχνιδιού είναι διαμορφωμένος σε γωνιές, όταν τελειώσει η βάρδια του ενός παιδαγωγού πληροφορεί και ενημερώνει τον άλλο για όσα συνέβησαν. Δεν διακόπτουμε μια σχέση φροντίδας με ένα παιδί παρά μόνο αφού ολοκληρωθεί και δεν αφήνουμε να τελειώσει το άλλαγμα ή το τάισμα του άλλη παιδαγωγός.

Ανεξαρτησία.

Τα παιδιά θέλουν να παίρνουν μέρος σε ότι συμβαίνει και τα αφορά και χαίρονται όταν μπορούν να κάνουν κάτι μόνα τους. Ακόμη και τα βρέφη μπορούν να συμμετέχουν σε δραστηριότητες που τα αφορούν, αν η παιδαγωγός προσπαθήσει να καταλάβει τα νοήματα και τα λογάκια τους.

Ωστόσο η ικανότητα του να δρα ανεξάρτητα έχει άμεση σχέση με την ευχαρίστηση και την περηφάνια που νοιώθουν τα παιδιά όταν προγραμματίζουν μόνα τους τη δράση και καταφέρνουν να τελειώσουν με επιτυχία μια πράξη.

Οι ενήλικες δίνουν ευκαιρίες δράσης στα παιδιά. Τα βοηθούν να μάθουν σύνθετες κινήσεις όπως το να ντύνονται και να ξεντύνονται βοηθώντας τα μόνο όσο χρειάζεται: στην αρχή περισσότερο, στη συνέχεια όλο και λιγότερο επιβραβεύοντας οποιαδήποτε απόπειρα του παιδιού.

Ο χώρος είναι επιπλωμένος και διαμορφωμένος με τέτοιο τρόπο ώστε να επιτρέπει στα παιδιά να συμμετέχουν σε όσο το δυνατόν περισσότερες δραστηριότητες φροντίδας. Τους δίνεται χώρος, χρόνος και ευκαιρίες να προσπαθήσουν και να πειραματισθούν.

Η ικανότητα να δρουν αυτόνομα εξαρτάται επίσης από το κατά πόσο τους επιτρέπεται να δρουν ελεύθερα πάνω στο υλικό. Πρέπει να μπορούν να διαλέγουν μόνα τους τα παιχνίδια που

θα παίζουν και να παίζουν όσο και όπως θέλουν κάτω από ορισμένους κανόνες: «δεν τρώμε τα βιβλία», (αν είμαστε πάνω από ενός χρόνου), «δεν πετάμε παιχνίδια στα κεφάλια των άλλων παιδιών» κ.λ.π. Το παιδαγωγικό υλικό είναι τέτοιο και έτσι τακτοποιημένο ώστε να μπορούν να το χρησιμοποιούν χωρίς εξωτερική βοήθεια.

Ελευθερία κίνησης.

Τα παιδιά έχουν ανάγκη από κίνηση αρκετές ώρες της ημέρας. Πρέπει να έχουν ευκαιρίες να κινηθούν ελεύθερα τόσο μέσα στο κέντρο όσο και σε εξωτερικούς χώρους.

Ασφάλεια.

Η οργάνωση του χώρου και η επιλογή του υλικού προσφέρουν ένα περιβάλλον ασφαλές για τα παιδιά. Ωστόσο το μάτι του παιδαγωγού και η συμπεριφορά του λαμβάνουν πάντα υπ' όψη τους πιθανούς κινδύνους: για παράδειγμα δεν αφήνουμε ένα παιδί μόνο του στην αλλαγή ούτε για ένα λεπτό. Ο παιδαγωγός επεμβαίνει αμέσως μόλις αντιληφθεί πως μια κατάσταση είναι επικίνδυνη.

Στην εμπειρία της Φλάνδρας παρουσιάστηκαν ενδεικτικά ορισμένα μόνο από τα κριτήρια αξιολόγησης της ποιότητας που αφορούσαν την φροντίδα μικρών παιδιών χωρίς να είναι εξαντλητική η παρουσίαση.

Βιβλιογραφία:

- Bigras, N. et Japel, C. (2007). *La qualité dans nos services de garde éducatifs à la petite enfance*, Québec: Presses de l'Université du Québec.
- Bouchard, C et Fréchette, N. (2008). *Le développement global de l'enfant de 0-5 ans en contexte éducatifs*, Québec: Presses de l'Université du Québec.
- Drouin , C .Bigras, N., Fournier, C., Desrosiers, H., Bernard, S. (2004). *Grandir en qualité 2003. Enquête québécoise sur la qualité des services de garde éducatifs*, Québec, Institut de la statistique du Québec.
- Foundation V.B.J.K. (2000). *A creative look at quality*. Video.
- Lalonde-Graton, M. (2003). *Fondements et pratiques de l'éducation à la petite enfance*, Québec: Presses de l'Université du Québec.
- Πετρογιάννης, Κ. –Melhuish, E. C. (2001). *Προσχολική ηλικία: Φροντίδα -Αγωγή- Ανάπτυξη. Ευρήματα από τη διεθνή έρευνα*, Αθήνα: Καστανιώτης.

Βιογραφικό Σημείωμα:

Ειρήνη Ρουφίδου, Καθηγήτρια Εφαρμογών στο Τμήμα Προσχολικής Αγωγής, ΤΕΙ Αθήνας.

Ηλεκτρονική Διεύθυνση: iriniroufidou@hotmail.com

Διεύθυνση: Λ. Δημοκρατίας 65 – Ιλιον Τ.Κ 13122

Τηλ: 210.5387907 – 6974203506

Η Ειρήνη Ρουφίδου είναι απόφοιτος του Τμήματος Προσχολικής Αγωγής του ΤΕΙ Αθήνας και του Τμήματος Φιλοσοφίας Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου της Αθήνας. Πραγματοποίησε μεταπτυχιακές σπουδές (DEA) στις Επιστήμες της Αγωγής στο Πανεπιστήμιο Paris VIII, Vincennes, Saint-Denis του Παρισιού. Έχει εξειδίκευση στα Βρέφη και στην Βρεφική ηλικία. Τα επιστημονικά της ενδιαφέροντα σχετίζονται με τα βρέφη, τους χώρους υποδοχής και αγωγής τους καθώς επίσης και τη ψυχανάλυση.